

# Notatka podsumowująca raport Congressional Research Service (CRS) „Turkey: Background and U.S. Relations”

*Emil Plewa*

17.12.2020



\*Notatka powstała przed sankcjami nałożonymi 14.12.2020 na Turcję przez administrację Donalda Trumpa

### **Notatka w skrócie:**

- Congressional Research Service (CRS) to amerykański instytut badawczy działający w ramach Biblioteki Kongresu Stanów Zjednoczonych. Instytut sporządza raporty i analizy dla członków parlamentu, aby dostarczyć przedstawicielom narodu możliwie najrzetelniejszych informacji przed podjęciem decyzji w ramach prac legislacyjnych.
- Autorytarna forma rządów Recepta Tayyipa Erdoğan oraz współpraca z Rosją na polu militarnym negatywnie wpływają na stosunki na linii USA-Turcja.
- Erdoğan musi mierzyć się z licznymi problemami wewnętrznymi, począwszy od niestabilnej gospodarki i upadających finansów kraju, po utrzymanie koalicji w parlamencie.

### **Wstęp**

Congressional Research Service (CRS) to instytut badawczy działający w ramach Biblioteki Kongresu Stanów Zjednoczonych. Ponad 600 pracowników CRS (prawnicy, ekonomiści, bibliotekarze oraz naukowcy społeczni, przyrodniczy i fizycy) sporządzają merytoryczne analizy i raporty na potrzeby Kongresu USA. CRS oferuje poufną pomoc wszystkim kongresmenom i komitetom, które o to wnioskuje, kierując się przy tym zasadą bezstronności. CRS nie wydaje Kongresowi żadnych rekomendacji legislacyjnych ani innych zaleceń politycznych. Obowiązkiem instytucji jest zapewnienie, aby członkowie Izby Reprezentantów i Senatu mieli dostęp do możliwie najlepszych informacji i analiz, na których mogą opierać swoje decyzje polityczne.

9 listopada 2020 roku CRS opublikował raport *Turkey: Background and U.S. Relations*, poświęcony relacjom na linii USA-Turcja. Publikacja traktuje o pogorszeniu stosunków na skutek autorytarnych działań prezydenta kraju Recepta Tayyipa Erdoğan oraz o strategicznym znaczeniu Turcji na Bliskim Wschodzie i w ramach struktur Sojuszu Północnoatlantyckiego. W raporcie, oprócz analiz, zamieszczono także szereg statystyk i danych liczbowych. W publikacji znalazła się także analiza sytuacji wewnętrznej kraju oraz przegląd polityki zagranicznej w stosunku do Rosji, Chin, Unii Europejskiej, Armenii, Cypru

i Grecji oraz państw Bliskiego Wschodu. Całości dopełnia dodatek poświęcony poszczególnym tureckim politykom i kalendarium wydarzeń.

### **Strategiczne znaczenie Turcji**

Raport zwraca uwagę na szczególne położenie geopolityczne Turcji na Bliskim Wschodzie, która równocześnie pozostaje jednym z niewielu krajów o stabilnej sytuacji wewnętrznej w tym regionie. Strategiczne położenie Turcji doceniano już w czasach zimnej wojny, to tam do dziś znajdują się amerykańskie bazy wojskowe, które przez lata spędzały sen z powiek ZSRR. **Autorzy zwracają także uwagę na współpracę wojskową między Turcją a Rosją. Turecka armia zakupiła od Rosji system obrony przeciwlotniczej S-400.** W odpowiedzi na powyższą transakcję Kongres USA zablokował niektóre umowy na sprzedaż broni do Turcji. Analitycy określają współpracę turecko-rosyjską jako epizodyczną. **Ankara równocześnie sprzeciwia się rosyjskim interesom w Syrii, Libii i Górskim Karabachu.**

Pomimo epizodów współpracy z Rosją w ostatnich latach, **Turcja silnie polega na współpracy gospodarczej i militarnej z zachodem.** Nadmienić należy, że Turcja pozostaje członkiem NATO oraz do niedawna aspirowała do akcesji do UE. **W zakresie energetyki pozostaje jednak w znacznej mierze uzależniona od Rosji i Iranu.** Turcja odgrywa ważną rolę w lokalnych konfliktach na Bliskim Wschodzie. Nie sposób również nie zauważyć narastającego napięcia między Turcją a sunnickimi krajami arabskimi (Zjednoczone Emiraty Arabskie, Arabia Saudyjska, Egipt). Jednym z niedawnych efektów narastającego napięcia oraz zaniepokojenia polityką zagraniczną Erdoğana było podpisane dnia 15 września 2020 roku w Waszyngtonie porozumienie pokojowe, między Izraelem, Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi (ZEA) oraz Bahrajnem. ZEA i Bahrajn są pierwszymi państwami w Zatoce Perskiej, które nawiązały oficjalne stosunki z Izraelem. Porozumienie jest zwieńczeniem wcześniejszych nieoficjalnych relacji między tymi krajami.

### **Problemy wewnętrzne**

Rządzący od 2003 roku, najpierw jako premier, a następnie prezydent, Recep Tayyip Erdoğan stopniowo umacniał swoją władzę, poprzez stopniowe zwiększanie kontroli nad krajowym aparatem bezpieczeństwa i kluczowymi instytucjami. **Zwieńczeniem procesu autorytaryzacji ustroju Turcji była zmiana konstytucji, wprowadzająca ustrój prezydencki w 2018 roku.**

Niemniej jednak na scenie politycznej prezydent musi się liczyć ze swoim koalicjantem, nacjonalistyczną i fundamentalistyczną Partią Narodowego Działania, która powstała w ramach sprzeciwu wobec kurdyjskich dążeń niepodległościowych. Zdaniem autorów raportu, ostatnie, dosyć ostre, działania polityczne Turcji wobec Kurdów i innych mniejszości oraz kurs polityki względem innych państw wschodniego wybrzeża Morza Śródziemnego są podyktowane chęcią podtrzymania wewnątrz krajowej politycznej koalicji. **Zdaniem twórców raportu, największym zagrożeniem dla rządów Erdoğan jest wysoka polaryzacja społeczeństwa oraz wzrastająca krytyka w kraju i za granicą. Jego rządy oceniane są jednak obecnie jako stabilne.**

Istotnym problemem dla Erdoğan pozostaje gospodarka. Jeszcze przed pandemią zwracano uwagę na jej strukturalne słabości, a wraz z kryzysem spowodowanym koronawirusem nastąpił gwałtowny spadek wartości tureckiej waluty, której wartość od początku pandemii spadła o 30%. Turecka gospodarka, pomimo wysokiego przyrostu PKB w pierwszych latach rządów Erdoğan, nie utrzymała trendu, a analitycy wskazują na charakteryzujące ją względne zacofanie technologiczne i braki infrastrukturalne. **Autorytaryzm Erdoğan nie ominął gospodarki: w 2018 roku wraz z zmianą systemu politycznego na prezydencki, prezydent otrzymał uprawnienia do wyznaczania stóp procentowych w banku centralnym. Powołał on również swojego zięcia, Berat Albayraka, na stanowisko ministra finansów, z którego ten ustąpił na początku listopada 2020 roku.** Zdaniem ekonomistów ryzyko drastycznego podniesienia stóp procentowych w Turcji jest nieuniknione, celem zachowania płynności finansowej. Turcja poszukuje wsparcia z zewnątrz, jednak w czasie kryzysu inwestycje z zagranicy są raczej mało prawdopodobne. **Chociaż Erdoğan oficjalnie zaprzecza, to niewykluczone jest, że Turcja będzie zmuszona zwrócić się o pakiet pomocy finansowej do Międzynarodowego Funduszu Walutowego** co byłoby ciosem wizerunkowym dla prezydenta, który przez całe rządy przedstawiał jako swój sukces stopniowe uniezależnianie kraju od pomocy MFW.

### **Prawa człowieka**

Autorzy omawianego raportu zauważają, że **druga dekada XXI wieku w Turcji to wzrost przypadków łamania praw człowieka i znaczny regres w tym zakresie.** Nie sprawdziła się demilitaryzacja instytucji publicznych, czyli porzucenie modelu, w którym publiczne urzędy o typowo cywilnych charakterze piastowali wojskowi. W wielu regionach w miejsce

wojskowych urzędników, władze przejęły radykalne ugrupowania islamskie. Do głównych przypadków łamania praw człowieka zalicza się: kontrolę mediów, cenzurę (w tym portali społecznościowych, takich jak YouTube, Facebook), zastraszanie, oszustwa i manipulacje wyborcze, pozbawienie wolności na czas nieokreślony i brutalne praktyki przesłuchań (w tym przypadki tortur), oraz niejasność prawa karnego, niedającego podejrzanemu gwarancji uczciwego procesu.

### **Rola Turcji w sporze o Górski Karach**

Ponadto w kwestii niedawnego konfliktu między Armenią, a Azerbejdżanem twórcy raportu wskazali czynniki ze względu na które Turcja pozostaje żywo zainteresowana sporem o Górski Karabach. Przede wszystkim istotną rolę ogrywają tu więzy religijne, etniczne i językowe z Azerbejdżanem, szczególnie istotne dla koalicjantów Erdoğan, wyznających doktrynę Panturkizmu, czyli pogląd głoszący o jedności etnicznej wszystkich ludów tureckich oraz o konieczności ich integracji. Drugim czynnikiem, który wpłynął na wybór po której stronie konfliktu opowiedziała się Turcja są wciąż nierozliczone zaszłości historyczne z Armenią. Tureckie władze konsekwentnie odmawiają uznania rzezi Ormian z I wojny światowej za ludobójstwo.

Choć oficjalnie Turcja nie wzięła czynnego udziału w konflikcie to jednak twórcom raportu nie uszedł uwadze fakt, że w lipcu 2020 roku armie turecka i azerska przeprowadziły wspólne ćwiczenia na terytorium Azerbejdżanu. **Turcja mogła wtedy pozostawić w Azerbejdżanie spore ilości broni i sprzętu wojskowego, które mogły posłużyć do ataku na Górski Karabach we wrześniu 2020 roku.** Według danych zebranych przez analityków na potrzeby raportu, Turcja miała także rekrutować i opłacać Syryjczyków walczących po stronie Azerbejdżanu. Jednakże autorzy omawianego opracowania nie podają szczegółów odnośnie tureckiego zaangażowania przy rekrutacji Syryjczyków ze względu na niepewność źródeł i równoległe toczoną wojnę informacyjną w czasie konfliktu o Górski Karabach, która nie pozwoliła autorom zweryfikować wszystkich danych i usunąć sprzecznych informacji<sup>1</sup>.

---

<sup>1</sup> Więcej o zaangażowaniu Turcji w wojnie o Górski Karabach można przeczytać:  
[https://the arabweekly.com/more-pro-turkish-syrian-mercenaries-die-azeri-armenian-fighting?fbclid=IwAR1Rb2VUhwfW-ukEDIXtJRjbtZOPdfY\\_9HAJTL7P9C3ShPIfg3M-cqk87vA](https://the arabweekly.com/more-pro-turkish-syrian-mercenaries-die-azeri-armenian-fighting?fbclid=IwAR1Rb2VUhwfW-ukEDIXtJRjbtZOPdfY_9HAJTL7P9C3ShPIfg3M-cqk87vA)

## Podsumowanie

W podsumowaniu autorzy zwracają uwagę na czynniki, które mogą wpłynąć na przyszłość relacji na linii USA-Turcja. Do najważniejszych kwestii zapalnych pozostaje turecko-rosyjska współpraca militarna, krajowy autorytaryzm i łamanie praw człowieka oraz budowa tureckiej strefy wpływów, zwłaszcza w kontekście Cypru. Niemniej jednak, zdaniem autorów, Erdoğan wydaje się być w dalszym ciągu zainteresowany współpracą ze Stanami Zjednoczonymi (czy szerzej zachodem), a USA nie mają szczególnego interesu, aby podjąć inne działania przeciwko Turcji niż te, które dotychczas zostały podjęte tj. zablokowanie przez Kongres umów na sprzedaż sprzętu militarnego.

\*\*Link do raportu: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R41368>

## O AUTORZE

---



**Emil Plewa.** Student prawa, administracji oraz filozofii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dyrektor ds. Rozwoju Naukowego Europejskiego Stowarzyszenia Studentów Prawa ELSA Poznań. Aktywny członek Samorządu studenckiego i działacz społeczny m. in. w Ogólnopolskiej Federacji Młodych. Zainteresowania koncentruje wokół integracji europejskiej, w szczególności jej prawnych aspektów, a także wokół krajów Beneluxu oraz obszaru postradzieckiego.

## **JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!**

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008  
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.